

*А. І. Бабко, дацэнт кафедры філасофіі,
кандыдат філасофскіх навук, дацэнт*

**КАНТРОЛЬ ВЕДАЎ І ЎМЕННЯЎ
СТУДЭНТАЎ-ЗАВОЧНІКАЎ:
ПРАБЛЕМА ЭФЕКТЫЎНАСЦІ І ЯКАСЦІ
(на прыкладзе выкладання
«Асноў сучаснага прыродазнаўства»)**

Спецыфіка завочнай формы навучання патрабуе звярнуць самую пільную ўвагу на арганізацыю сістэмы эфектыўнага і якаснага кантролю ведаў і ўменняў студэнтаў, якія абралі такі няпросты шлях атрымання адукацыі. У дадзенай сувязі адразу паўстае пытанне: як увогуле забяспечыць сістэматычнасць, рэгулярнасць кантролю вынікаў вучэбнай дзейнасці, якая па азначэнні мусіць адбывацца найперш па-за межамі непасрэдных кантактаў навучэнцаў і выкладчыкаў? дадзеныя кантакты могуць абмяжоўвацца адной ці дзвюма сесіямі? Відавочна, ні пра якую сістэму кантролю нельга весці гаворку, калі адзіным яго сродкам будзе выступаць іспыт ці залік. Сітуацыя паляпшаецца, калі вучэбныя планы прадугледжваюць па тым ці іншым прадмеце курсавую, кантрольную працу, некалькі семінарскіх заняткаў, але паляпшаецца нязначна.

Каб палепшыць яе кардынальна, неабходна задзейнічаць пэўныя формы прамежкавага кантролю, а таксама дапамагчы студэнтам арганізаваць самакантроль вынікаў сваёй дзейнасці. Ключавой умовай магчымасці рэалізацыі дадзенай неабходнасці з'яўляецца, аднак, наяўнасць адпаведнай матывацыі ў выкладчыка і ў студэнта. І гэтая матывацыя мусіць быць досыць моцнай, бо рэгулярны і сістэматычны кантроль ступені авалодання ведамі і ўменнямі па той ці іншай дысцыпліне запатрабуе ад выкладчыка сіл і часу, які не ўлічваецца ў вучэбнай нагрузцы, а ад студэнта – сур'ёзнай самастойнай працы і, акрамя таго, гатоўнасці да кантактаў з выкладчыкам у міжсесійны перыяд (напрыклад, праз электронную пошту).

Што рабіць, аднак, у той сітуацыі, у якой мы рэальна знаходзімся? І што рабіць, калі гаворка ідзе пра прадмет, падобны да «Асноў сучаснага прыродазнаўства», патрабуючы шмат намаганняў, якія могуць быць аплочаны ў асноўным і найперш нічым іншым, як пачуццём высокай радасці пазнання? Кожны

выкладчык, як і кожны студэнт, вядома, сам павінен разабрацца ў тым, як яму дзейнічаць у кантэксце тых рэалій, у якіх ён знаходзіцца. Мяркую, аднак, што звярнуцца пры распрацоўцы ўласнай, індывідуальнай (жыццёвай ці педагагічнай) стратэгіі да агульначалавечага досведу, і ў першую чаргу да скарбаў сусветнай філасофскай думкі, – гэта цалкам слушны і перспектыўны крок.

Кантроль і ацэнка ведаў уяўляюць сабой дыялагічны па самой сваёй існасці працэс. Дадзеная тэза выглядае, магчыма, зусім трывіяльнай: у чалавечым жыцці ўсё прасякнута дыялагічнасцю. Тым не менш з яе вынікаюць надзвычай важныя ў кантэксце праблемы, што разглядаюцца намі, – наступствы. Агульнавядома, што найважнейшай умовай плённага, паспяховага дыялогу з'яўляецца раўнапраўнае становішча яго ўдзельнікаў. Акрамя таго, прадстаўнікі герменеўтычнай традыцыі даводзілі аб прыярытэце пытання ў яго структуры. У дадзенай сувязі яны крытыкавалі практыку запытвання, якая дамінуе ў дыдактычнай адукацыйнай сферы. Той, хто задае пытанне, ведае адказ на яго і параўноўвае рэальны адказ з зададзеным эталонам. У такіх умовах пытанне губляе сваю існасць, бо, паводле гэтай існасці, яно задаецца для таго, каб даведацца штосьці новае.

Ці не варта прыслухацца да гэтых палажэнняў і пастарацца стварыць такую атмасферу ў дыялогу са студэнтамі, у якой яны адчувалі б, што іх думкі, меркаванні і падыходы важныя і цікавыя для выкладчыка? Прычым гэтая атмасфера павінна панаваць і на аўдыторных занятках, і пры супольнай арганізацыі самастойнай працы, і на іспытах ці заліках. Трэба меркаваць, што апошнія ў дадзеным выпадку зрабіліся б больш прыцягальнымі і для студэнтаў, і для саміх выкладчыкаў. Пры гэтым, безумоўна, не павінна згубіцца «дыдактычная задача (мэты навучання і адпаведны ім змест адукацыі)» як галоўны элемент педагагічнай сістэмы [1, с. 49].

Дысцыпліны філасофскага цыкла даюць шырокія магчымасці для разгортвання сапраўднага дыялога паміж выкладчыкам і студэнтам: у іх яскрава і поўна выяўляецца варыятыўнасць і разнастайнасць асэнсавання чалавекам Сусвету і свайго месца ў ім. Гэта дазваляе выкладчыку (а магчыма, нават патрабуе ад яго) задзейнічаць «герменеўтычную» стратэгію запытвання, калі яго ўвага і ўвага студэнта засяроджваецца не толькі на тым, ці валодае студэнт пэўным зместам, але найперш на яго стаўленні да зместу і інтэрпрэтацыі зместу. Як падаецца, у такім выпадку будзе выканана найбольш эфектыўным чынам такая грунтоўная функцыя іспыту,

заліку і іншых форм кантролю, як стымуляцыя далейшага пошуку, далейшай самастойнай працы навучэнцаў на дадзеным духоўным кірунку.

У сувязі з гэтым з усёй відавочнасцю выяўляецца каласальнае значэнне ў навучальным працэсе наогул і ў яго «кантрольным» сегменце творчага пытання. Гэта пытанне, якое патрабуе ад таго, хто адказвае, поўнай мабілізацыі інтэлектуальнага і духоўнага рэсурсаў. Таму, з аднаго боку, яно дазваляе выявіць і ацаніць дадзены рэсурс, а з другога – спрыяе яго развіццю і далейшаму назапашванню.

Згаданыя палажэнні маюць моц і ў дачыненні да «Асноў сучаснага прыродазнаўства», памежнага па сваёй сутнасці паміж філасофскімі і прыродазнаўчымі дысцыплінамі вучэбнага прадмета. У рэшце рэшт, самі навукоўцы бачаць апошнюю, найгрунтоўнейшую інтэнцыю навукі ў высвятленні «дачынэння чалавека да ўніверсуму» [4, с. 11]. А вось С.Хокінг і Л.Млодзінаў, перакананыя ў тым, што філасофія безнадзейна адсталая ад сучаснага прыродазнаўства, увогуле мяркуюць, што менавіта апошняму належыць прыярытэт у пошуку адказаў на найважнейшыя ў кантэксце згаданага дачынэння пытанні, сфармуляваныя імі наступным чынам: «Як нам зразумець свет, у якім мы жывём? Як функцыянуе ўніверсум? У чым існасць рэчаіснасці? Адкуль усё паходзіць? Ці патрэбны ўніверсуму стваральнік?» [3, с. 11].

І ў гісторыі навукі, і ў сучасных прыродазнаўчых тэорыях можна знайсці мноства цікавых, праблемных пытанняў, каб выкарыстаць іх для павышэння дзейнасці кантролю ведаў і прапанаваць студэнтам у якасці сродкаў для самакантролю. Так, напрыклад, у ньютонаўскай касмалогіі, з аднаго боку, знайшла сваё тэарэтычнае абгрунтаванне геліяцэнтрычная мадэль Сусвету, а з другога – праблематычным зрабіўся адказ на трывіяльнае ў кантэксце згаданай мадэлі пытанне, чаму ўночы цёмна. У дадзенай сувязі можна прапанаваць студэнту знайсці вытокі гэтай супярэчлівай сітуацыі і паспрабаваць вырашыць згаданы парадокс, а таксама звярнуць яго ўвагу на важную характэрную рысу навуковага пазнання: простае і банальнае, на першы погляд, пытанне можа мець у ім далёкасяжныя наступствы [2, с. 20].

Акрэсленая вышэй дыялагічная стратэгія ў кантраляванні і праверцы ведаў можа быць задзейнічана ў працы і са студэнтамі дзённай формы навучання, і з завочнікамі. На ўстановачай лекцыі можна прапанаваць ахвотным выканаць на працягу семестра шэраг

творчых заданняў, што адлюстроўвалася б у невялікай па сваім аб'ёме выніковай пісьмовай прадукцыі. Цалкам мэтазгодна далучыць студэнтаў да падрыхтоўкі такіх заданняў і фармулёўкі адпаведных пытанняў. Гэта цікавая і творчая задача для навучэнцаў і адначасова ва ўсіх адносінах карысная форма кантролю для выкладчыка. Для прамежкавай праверкі выканання адпаведных заданняў можна прапанаваць дні завочніка, калі ў студэнта ёсць магчымасць і жаданне выкарыстаць іх такім чынам.

Падсумоўваючы даведзенае вышэй, трэба падкрэсліць неабходнасць задзейнічання разнастайных форм і метадаў кантролю ведаў і ўменняў студэнтаў-завочнікаў, якія здзяйсняліся б у рамках дыялагічнай мадэлі стасункаў паміж выкладчыкам і студэнтам. Пры гэтым істотнае месца павінна належаць творчым, праблемным пытанням і заданням. У такім выпадку кантроль і праверка будуць значна больш прыцягальнымі і для выкладчыка, і для студэнтаў, а таксама паспрыяюць разгортванню іх далейшай самастойнай працы.

1. Сальков, А. П. Структура изложения содержания учебного процесса и формы контроля самостоятельной работы студентов / А. П. Сальков // Организация самостоятельной работы студентов на факультете вуза : Материалы Междунар. науч.-практ. конф., Минск, 16–17 ноября 2006г. / редкол. : В. В. Сергеевкова (отв.ред.). – Минск : Изд. центр БГУ, 2006. – С. 48–51.

2. Aspect, A. Demain, la physique / A.Aspect. – Paris : Odile Jacob, 2004. – 377 p.

3. Hawking, S. W. Der große Entwurf : Eine neue Erklärung des Universums / S.W. Hawking, L. Mlodinow. – Reinbek : Rowohlt, 2010. – 192 s.

4. Monod, J. Le hasard et la necessite : essai sur la philosophie naturella de la biologie moderne / J. Monod. – Paris : Seuil, 1970. – 213 p.